

אם יש קנאים פוגעים גם בישראלית לגוי

כ' בהגהות מרדכי פ' החולץ סי' ק"ח מצאתי תשובה מרבינו אברהם הגדול מרגנשפורק וזה לשונו על יבמה שנפלה לפני מומר איכא דברים בגו אי בעי אפי' חליצה דבמקום ערוה הוא דקנאין פוגעין בו דגם הנבעלת לארמאי קנאין פוגעין בו עכ"ל, וע' בתרומת הדשן סי' רי"ט אודות מומרת אם פוטרת צרתה ע"פ ד' המרדכי וע"ש דלא פטרה צרתה דדמאי ליבמה נדה שאינה פוטרת צרה דלי"ד לאחות אשה שאינה אסורה לכל העולם אבל נדה אסורה לכל העולם ע"כ ל"ד לאחות אשה, וה"נ מומרת אסורה לכל ישראל ואף לבעלה ע"כ אינה פוטרת צרתה, וע"ש דלענין מי שנפלה לפני מומר יש לפוטרה מחליצה ומשום דערוה גופה לא צריכה קרא וא"צ ללמדו מאחות אשה, אבל לפטור צרה שצריך ללמוד מאחות אשה הרי ל"ד לאחות אשה וכמו נדה ע"ש.

והנה ד' המרדכי מחודשים מכמה צדדים, חדא דמומר דינו כגוי לענין איסור ביאה וקנאים פוגעים בבא על המומרת, ועוד נתחדש דהנה ברמב"ם כ' בהל' איסור"ב פרק י"ב הל' ט' י' מבואר דאף שבועל ארמית קנאים פוגעים בו, אבל נבעלת לגוי אין קנאים פוגעים בה, וכן מבואר ברמב"ן במלחמות ונמק"י פ' בן סורר וברמ"א יו"ד סי' קנ"ז ס"א, ובנובי"ת אהע"ז סי' ק"נ הביא כן מתשו' ב"י דיני גיטין סי' י' שעמד בזה.

והנה ע' בתוס' דף ט"ז ע"ב ד"ה קסבר שכי' על הא דמבואר דלר"ע עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, "וא"ת בשלמא מעבד הוי ממזר דבעבד איכא לאו אלא מעובד כוכבים אמאי הוי ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא, וי"ל אע"ג דביאת היתר היא מדאורייתא בצנעא מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר כמו בעבד", ומבואר בד' התוס' דבפרהסיא אינה ביאת היתר, ושמעתי מכב' מו"ר הגרא"מ שך זללה"ה שהק' שהרי חילוק בין צינעא לפרהסיא מצינו לענין קנאים פוגעים בו, והרי דין קנאים בו מבואר ברמב"ם שהוא רק בישראל שבא על נכרית ולא בנכרי שבא על בת ישראל, ואולם בד' הגהות מרדכי הנ"ל מבואר שגם בנכרי שבא על בת ישראל קנאים פוגעים, וא"כ י"ל שזו היא שי' התוס' וזהו שחילקו התוס' בין צינעא לפרהסיא.

וע' בחמדת שלמה דף מ"ז שביאר כן את ד' התוס' ע"פ ד' הגהות מרדכי, וכ' עוד דהנה בדף מ"ז א' אי' גבי ההוא דאמר נתגירתי ביני לבין עצמי דאמר לו ר' יהודה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך וכ' התוס' היינו דוקא במילי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא, וצ"ב איזה איסור יש, וע"פ התוס' הנ"ל הרי יש איסור קנאים פוגעים בו ועמש"כ שם. וע"ע צה"ל על יבמות.

קנאים פוגעים בו

בחי' ר' שלמה היימן סי' ב' הביא שא' הק' להגר"ח דבקדושין דף ס"ח דנו מנלן דלא תפסי קדושין בנכרית, ותיפו"ל דהוי כערוה משום קנאים ומשום כרת וכד' הגהות מרדכי הנ"ל.

ואפשר דהנה הרמב"ם כ' בפ"ב ה"ה והבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעים בו אבל מכין אותו מכת מרדות, וי"ל דה"נ דאין בו כרת, וא"כ י"ל דלהכי איצטריך קרא שאין קדושין תופסין בנכרית דנפ"מ גם לענין גר תושב.

בספק גוי

בכתובות כ"ט א' הבא על הכותית יש לה קנס ורש"י פ' דס"ל כותים גרי אריות, ונמצא שיש קנס בגויה וא"כ למה הוזכר במשנה כותית ולא הוזכר גויה, והגרע"א כ' משום דבא על הנכרית בפרהסיא קנאין פוגעין בו, וע"כ חשיב כחייב מיתה שיש בו קלב"מ ופטור מקנס, וכדתנן לקמן דבא על בתו פטור מקנס משום קלב"מ, אבל כותים יש בהם שנתגירו לשם שמים והם גרים גמורים, והבא על כותית סתם אין קנאים פוגעים בו שמא היא גיורת גמורה, ואף אם קמי שמיא גליא שהיא מאותם שהם גירי אריות מ"מ כיון דאין לא ידעין ואין קנאים פוגעים בו אינה בכלל חיוב מיתה. והי' נ' עוד שהרי קנאים פוגעים בו נאמר רק בבא על נכרית בפרהסיא, וי"ל דלא סגי בזה שהביאה בפרהסיא אלא בעינן שתהא זאת ביאת נכרית בפרהסיא וע"כ כשיש ספק אם היא נכרית, הרי אין זו ביאת נכרית בפרהסיא, וא"כ אין כאן דין קנאים פוגעים בו בתורת ודאי וחייב ההורגו מיתה, ונמצא שהבועל בתורת ודאי אין בו דין קנאים פוגעים בו וע"כ ל"ש כאן קלב"מ, וכע"ז נתבאר לענין גר קטן שמטבילין אותו על דעת ב"ד ואם מוחה נעשה נכרי למפרע, והרי לכאוי' מתוך כך נמצא שהבא על גיורת זו עבר למפרע על איסור שיש עליו דין קנאים פוגעים בו, (וע"ש בראשונים דלא חיישי' שמא תמחה), ולהנ"ל י"ל שד"ז לא חשיב ביאת נכרית בפרהסיא.

סכין שנהרג בה אדם

א. בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קנ"ח כ' אודות אחד שקנה סכין מאדם שהרג בו את הנפש, "אבל חושש אני בבשר שנשחט בסכין זו. משום איסור הנאה. שכן בהרוגי ב"ד שנו חכמים, סייף שנהרג בו נקבר עמו. ביחוד אם דן בו ישראל (מה גם דודאי שלא כדן הרגו) פשיטא דיש לחוש. ונ"ל שדינו כדן סכין של משמשי אלילים (דלקמן ס"ז), דאסור לשחוט בה מסוכנת. הוא הדין בזה". והנה מבואר בד' שאילת יעב"ץ דמה שאמרו בסנהדרין מ"ה ב' אחת אבן שנשקל בה ואחת עץ שנתלה עליו, ואחד סייף שנהרג בו, ואחד סודר שנחנק בו כולן נקברין עמו, אינו דין דוקא בהרוגי ב"ד אלא בכל סכין שנהרג בה, ומדבריו נ' גם בהרג בו נכרי ורק שכי' וכ"ש אם הרג ישראל, ומשמע שד"ז שסייף נקבר עמו נאמר גם בגוי.

רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו תלמוד לומר מות יומת, מכל מקום. וברש"י אם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו והיינו סייף, כגון שהיה בספינה ובורח, ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו. ויל"ע אם זרק בו חץ ע"י קשת האם גם הקשת נקברת עמו או רק החץ.

ה. והנה בילדותי שמעתי ממו"ר הגרש"מ דיסקין זללה"ה שק' ע"ד שאילת יעבץ מיומא כ"ג א' תנו רבנן מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בלבו כו', בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם, ועדיין בני מפרפר, ולא נטמאה סכין. ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים ע"כ, ואם סכין שהרגו בו אסור בהנאה מאי שייך טהרת כלים הרי בלא"ה א"א להשתמש בסכין זה.

והנה לפי הרמב"ם שלא יהיה זכרון רע ומשמע דוקא אם נהרג על חטא וכמו בהמה הנסקלת הרי בלא"ה ל"ש לאסור באופן זה, ורק לפי הגמ' בע"ז דמשמע שהוא איסורא בפני"ע, ובזה יש לדון שהסכין היה של כלי שרת, [וע' מאירי שכי' על הגמ' שקשה עליהם טהרת כלים היינו טהרת כלים של כלי שרת, וע' תו' בזבחים מ"ז א' ובחולין ג' א' שדנו אם סכין של שחיטת קדשים היא כלי שרת, וא"כ בלא"ה א"א להנות ממנו ורק שימוש לקדשים, ואין נפ"מ שחל עליו איסור הנאה מצד אחר, והרי מצות לאו להנות ניתנו, ומה שקוברים את הסייף הוא משום שנאסר בהנאה ויש לחוש שישתמשו בו לדבר אחר.

ו. ובאמת עיקר הדבר דמה שהרגו בו נאסר בהנאה לולא טעם הרמב"ם אינו מובן מאין יצא ד"ז, ואם יש איזה ס' שנטפל למת שהוא אסור בהנאה, א"כ לענין הרג בו גוי יש לדון עוד שהרי נחלקו הפוסקים אם מת גוי אסור בהנאה, ע' שו"ע יו"ד סי' שמ"ט מת אסור בהנאה בין ישראל בין גוי, אבל בנקודות הכסף כ' שבת' ב"ק דף י' ע"א מבואר שגוי מותר בהנאה, וגם בביאור הגר"א כ' שמת גוי מותר בהנאה.

מראות הצבאות – דתהימי

ביומא ע"א ב' מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש, והוו אזלי כולי עלמא בתריה. כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון - שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתון בני עממין לשלם, אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן.

והק' כב' רבנו הגר"ד לנדו שלכא' הוי קללה שאמרו לו שלא ייתי לשלם, ואיך מותר לקלל, ואמר דאפשר דכיון שדיבר רע על מוסרי התורה מותר לקללו. ודוק.

[והנה באמת שהיה קללה בלא שם והחיוב של מקלל חבירו הוא בשם, אך יש להק' כן לדי' החינוך מצוה ס"ט שיש איסור גם בקללה בלא שם].

מצבת זיכרון

למו"ר הגאון מוהר"ר שמעון משה ב"ר יהושע זליג דיסקין זללה"ה

נתבקש לייסבה ש"מ ט"ז תמוז תשנ"ט

ב. ובפ"ת יו"ד סי' ח' הביא תשו' הנ"ל, וכ' שם דהנה ברמב"ם ה' סנהדרין פרק ט"ו הלכה ט' כ' שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו שלא יהא לו זכרון רע ויאמרו זה העץ שנתלה עליו פלוני, וכן האבן שנסקל בה והסייף שנהרג בו הנהרג והסודרין שחונקין בהן הכל נקברין בתפישת הנהרג אבל לא בקבר עצמו.

ומל' הרמב"ם שכי"ז הוא שלא יהיה זכר רע, ומשמע שזה רק בנהרג על עבירה, ולא כשנהרג סתם, אלא שכי' בפ"ת שם שבע"ז דף ס"ב ב' מבואר שהקבורה היא שלא יבאו לתקלה באיסור הנאה ומשמע שיש סיבה לאסור דברים אלו בהנאה, ע"ש גבי א' שהיו לו חיטים שקיבל בשכר סתם יינם אתא לקמיה דרב חסדא, א"ל זיל קלינהו וקברינהו כו' ולקברינהו בעינייהו, מי לא תנן אחד אבן שנסקל בה, ואחד עץ שנתלה עליו, ואחד סייף שנהרג בו, ואחד סודר שנחנק בו כולם נקברים עמו, התם דקא קברי בבי דינא, מוכחא מילתא דהרוגי בית דין נינהו, הכא לא מוכחא מילתא, אימר אינש גנב ואייתי קברא הכא, ומשמע שהקבורה היא כדי שלא יבא לתקלה, ומשמע שיש סיבה לאסור בהנאה וא"כ האיסור הנאה אינו כדי שלא יהיה זכרון רע וא"כ י"ל כדי שאילת יעבץ שזה גם בלא נהרג על חטא.

ג. והנה בלח"מ שם כ' דמש"כ הרמב"ם שלא יהיה זכרון רע, הוא כמו שאמרו בסנהדרין נ"ד גבי רובע בהמה שהיא במיתה כדי שלא יאמרו זו בהמה שנהרג על ידה פלוני, וע"ש בס' המפתח שהביאו ממחזיק ברכה יו"ד סי' ח' דלפ"ז הואיל וכ' הרמב"ם בהל' מלכים פ"ו ה"ו שבגוי אין הבהמה נסקלת א"כ ה"נ שסייף שהרגו בו גוי אין נקבר עמו.

ולענין בועל ארמית שקנאים פוגעים בו, י"ל שרומח נקבר עמו, שהרי הרמב"ם פ"ב מאיסור"ב ה"י אבל ישראל הבא על הגויה בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת איש ואפי' היה קטן בן תשע שנים ויום אחד כיון שבא על הגויה בזדון הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידיה כבהמה, וא"כ טעם זה שייך גם בסייף ע"ד ד' הלח"מ. ובלא"ה נתבאר שלהרמב"ם רק אם הרגו אותו על מעשה רע שעשה ולא בהריגה סתם.

ויל"ע לענין רודף שהרגוהו אם הסייף נקבר עמו, וע' באחרונים אם רודף הוא דין הצלה או שהוא חיוב מיתה, וע' אמרי משה סי' ל' בהג"ה, והשתא אם הוא רק דין הצלה אפשר שאין כאן זכר מעשה רע, אבל אם חייב על מעשה הרדיפה אפשר שגם בזה שייך ס' הרמב"ם שלא יהא זכרון רע.

ובסנהדרין פ"ב א' נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא, וכאן אין זה חיוב מיתה של רודף על עבירת הרדיפה, אלא שהוא דין של הבא להרגך השכם להרגו וא"כ אילו הרגו זמרי בסייף לא היה סייף זה צריך קבורה, שאין כאן זכרון מעשה רע. ויש לדון ברצח שוגג שיצא מעיר מקלטו שרשות ביד גוה"ד להרגו, אם בזה הסייף בקבורה, די"ל שהרי כ"ז בא על כך שהרוצח הרג תחילה וי"ל.

ד. והנה לפי ד' שאילת יעבץ יש לעורר שמי שנסע במכונית ועשה תאונת דרכים והרג את הנפש, אטו נימא שהמכונית היא כמו הסייף שנהרג בו ואסורה בהנאה, ואיזה סברא יש כאן לחלק בין שוגג למזיד.

והנה בב"מ ל"א ב' מות יומת המכה אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה